

УДК 378.011.3-051:796

Н. О. Гайдук

**АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ
ПРОФЕСІЙНОГО ІМІДЖУ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ
ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ**

Проблема професійного становлення майбутніх фахівців у вищих навчальних закладах на сьогоднішній день набуває особливої актуальності. Основним критерієм роботи вищого навчального закладу є рівень підготовленості випускників, раціональне поєднання теоретичних знань з умінням застосовувати їх на практиці, що означає потребу вести пошук ефективних форм навчання, удосконалення програм, розробку нових навчальних методик.

Зокрема, Закон України „Про вищу освіту” передбачає створення таких умов навчання та виховання, які б забезпечували „можливість інтелектуального, морального, духовного, естетичного і фізичного розвитку студента, що сприяє формуванню професійно досвідченої, та вихованої особистості” [9, с. 75]. Вирішити це завдання можливо лише за умови єдності трьох складових вищої освіти – навчання, розвитку й виховання.

Залучення студентів до створення в уяві образу майбутньої професії може стати спонукальною силою, перетворитись у цілеспрямоване формування іміджу, справити емоційно-психологічний вплив на особистість, визначити цінності професійної діяльності вчителя фізичної культури та створити кар’єрне устремління в професійно-творчій діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв’язання даної проблеми, показав, що особливої значущості набувають наукові пошуки щодо розв’язання проблеми підготовки вчителя, що є запорукою його успіху в майбутній педагогічній діяльності. Зокрема, М. М. Дідик, А. Й. Капська, В. О. Сластенін, Г. С. Сухобська, П. М. Щербань, В. В. Ягупов обґрунтували сутність і структуру педагогічної діяльності, В. А. Семиченко – її методологічні та психологічні особливості. Проблему формування педагогічної майстерності вчителя досліджували Є. С. Барбіна, Н. Ю. Бутенко, І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривоніс, Г. М. Сагач, В. В. Баркасі, А. Г. Карпова, А. К. Маркова, Л. М. Мітіна, І. Р. Міщенко та інші.

Багатьма науковцями професійний імідж розглядається як невід’ємна складова професійної культури вчителя, як механізм професійної та особистісної соціалізації. Поняття „імідж” увійшло до словників психології, педагогіки, політології, соціології та інших наук. Сучасними дослідниками імідж трактується як образ, цілеспрямовано сформований суб’єктом та зорієнтований на самовідчуття [10, с. 5].

Незважаючи на значну увагу педагогів, психологів, філософів, науковців у галузі педагогіки та фізичного виховання до означеної проблеми, все ж окремі її кардинальні питання залишаються поки що нерозв'язаними. У науці не досліджувалися педагогічні умови ефективності формування професійного іміджу майбутніх вчителів фізичної культури, ще не знайшли достатнього теоретичного обґрунтування й тому потребують наукового розгляду.

Дослідження виконується в рамках науково-дослідної роботи кафедри теорії і методики фізичного виховання Луганського національного університету імені Тараса Шевченка.

Мета нашої роботи полягає у розгляді педагогічних умов, необхідних для створення професійного іміджу майбутнього вчителя фізичної культури. Приділяється увага аналізу останніх досліджень у сфері іміджології та підкреслюється необхідність внесення змін у навчально-виховний процес вищого навчального закладу з метою реалізації зазначених педагогічних умов.

У процесі дослідження сутності, складових та закономірностей функціонування професійного іміджу майбутнього вчителя фізичної культури виникла необхідність визначення педагогічних умов, які забезпечуватимуть успішне всебічне формування професійного іміджу.

Для визначення педагогічних умов формування професійного іміджу майбутнього вчителя фізичної культури з'ясуємо сутність поняття „педагогічна умова”, що визначається через з'ясування такої базової категорії, як „умова”.

Аналізуючи науково-педагогічну літературу, ми виявили різні підходи до визначення поняття – „умови”.

У широкому розумінні „умова” виступає чинником, що забезпечує досягнення особистістю поставленої мети.

З філософської точки зору, умови – це сукупність процесів та відношень, що необхідні для виконання, існування чи зміни обраного об'єкта.

З педагогічної точки зору Л. Журинська під „умовами” розуміє: уявлений результат дій учасників та чинники, що існують і впливають на процес досягнення мети [1].

Зазначимо, що умови є важливим фактором результативності, оскільки вони складають саме те середовище, у якому виникають, існують та формуються необхідні явища.

Педагогічні умови – це ті умови, які свідомо створюються в педагогічній діяльності та які повинні забезпечити найбільш ефективне формування та протікання необхідного процесу.

М. Зверева під педагогічними умовами розуміє змістовну характеристику компонентів (зміст, організаційні форми, засоби навчання та характер взаємин між вчителем та учнями), що конструюють педагогічну систему [2].

С. Гончаренко та ін. визначають педагогічні умови як сукупність заходів (об'єктивних можливостей) педагогічного процесу [3].

На думку Л. Найн, педагогічні умови – це сукупність об'єктивних можливостей змісту, форм, методів, засобів і матеріально-просторового середовища, що спрямовані на вирішення поставлених завдань [4]. Б. Гершунський підкреслює, що є певна сума наукових знань, які педагог повинен засвоїти до моменту ухвалення педагогічних рішень, тобто до початку роботи з дітьми. До організації навчально-виховного процесу повинні бути чітко визначені („сконструйовані”) мета, зміст, методи, організаційні форми майбутньої навчально-виховної діяльності [5].

Під педагогічними умовами такі дослідники, як В. Андреев, В. Ледньов, В. Ляудіс розуміють сукупність об'єктивних можливостей, обставин і заходів, які супроводжують освітній процес, що певним чином структуровані й спрямовані на досягнення мети.

Виходячи із зазначеного вище, можна визначити педагогічні умови як комплекс взаємозалежних і взаємообумовлених заходів педагогічного процесу, що забезпечують досягнення конкретної мети.

Щодо питання створення професійного іміджу майбутнього вчителя фізичної культури, то педагогічні умови не можуть бути обмежені лише обов'язками, оскільки формування іміджу майбутнього вчителя базується на принципах єдності суб'єктивного та об'єктивного, внутрішнього та зовнішнього, сутності та явища, можливого та необхідного.

Таким чином, з урахуванням взаємної залежності свідомої безпосередньої участі реципієнтів впливу та ретельно підготовленого середовища були сформульовані такі умови, які забезпечуватимуть найбільш ефективно формування професійного іміджу майбутнього вчителя фізичної культури:

– сформованість мотиваційного компоненту професійної компетентності майбутнього вчителя фізичної культури з урахуванням їх діяльності, що охоплює комплекс зусиль, пов'язаних з усвідомленням необхідності формування власного позитивного іміджу, з розвитком інтересу до власної особистості та навколишнього світу, підвищенням самооцінки та творчої активності.

– діагностика особистісних новоутворень рефлексії педагогічної діяльності, що задає поетапність процесу формування та корекція професійного іміджу фахівців та принципу різноманітності у відборі форм та методів роботи з формування професійного іміджу майбутніх фахівців сприяючих формуванню професійного іміджу майбутніх вчителя фізичної культури; спрямованість змісту навчальних дисциплін на формування професійного іміджу майбутніх вчителя фізичної культури; активізація суб'єкта в процесі формування професійного іміджу, яка передбачає активність майбутнього фахівця в процесі формування власного іміджу, оволодіння навичками самопізнання, самовдосконалення, самоіміджування та проектування ефективного іміджу.

Зазначені педагогічні умови повинні реалізовуватися навчальній, позанавчальній формі організації освітнього процесу.

Вивчення, проектування та створення педагогічних умов формування професійного іміджу майбутнього вчителя фізичної культури пов'язані з визначенням площини втілення обраних умов. У нашому випадку в якості сфери іміджологічного впливу обрана навчальна та позанавчальна діяльність.

Основним напрямом діяльності з реалізації умов стали забезпечення суб'єктної позиції студента, створення ситуацій вибору для особистісного самовизначення. Середовищем для самовизначення студентів стали творчі об'єднання. У навчальній і позанавчальній діяльності ми звертали увагу студентів на прояв професійного іміджу педагогів, особливо поведінки, мови, зовнішнього вигляду, стилю спілкування, що позитивно впливає на ефективність педагогічного взаємодій. Це також допомогло майбутнім вчителям фізичної культури скласти уявлення про образ вчителя-професіонала. Оцінюючи вплив індивідуальних особливостей педагога на ефективність педагогічного спілкування, студенти стали пред'являти більш високі вимоги до себе та інших, усвідомлюючи необхідність цілеспрямованого формування професійного іміджу.

Слід зазначити, що розвиток у студентів пізнавальних, творчих здібностей, виховання самостійної активності, цілеспрямованості і результативною навчальною та професійною діяльністю не означає відмову від кращих досягнень традиційного навчання. Навпаки, це шлях його подальшого розвитку, а також створення та впровадження в освітній процес принципово нових методів і форм навчання, які забезпечують особистісне зростання студентів.

ВНЗ повинні розроблятися програми, що визначають створення у вузі умов для задоволення потреби особистості в інтелектуальному, культурному і моральному розвитку.

Важливою умовою формування професійної компетентності є включення студентів в активну практичну діяльність в різних освітніх та соціальних ситуаціях. Неодмінною ознакою професійної компетентності майбутнього вчителя фізичної культури виступає вміння співвіднести наявні знання з цілями, умовами та способами практичної діяльності.

Основні тенденції розвитку суспільства виявляють все більшу значимість людини як активного суб'єкта формування самого себе та умов своєї життєдіяльності. Різноманіття і альтернативність законів природи і суспільства обумовлює використання багатоваріантної методології і пізнання, діяльності, усвідомлення наявності багатоваріантних рішень на будь-якому рівні їх реалізації – прогностичному, інноваційному, перетворюючому. Подібний підхід до мислення і діяльності людини повинен формуватися у процесі професійної освіти, яке розвиває здібності особистості діяти в режимі постійного випередження існуючого стану, відповідаючи сутнісній потреби людини у пізнавальній активності,

забезпечуючи готовність його до самовдосконалення, самоактуалізації, соціально-професійної мобільності.

Таким чином, на підставі проведеного аналізу літератури і досліджень ми відносимо до професійно важливих якостей особистості майбутнього вчителя фізичної культури такі: професійну спрямованість особистості (прийняття цінностей професійної діяльності, прийняття творчого характеру праці, активність у професійній діяльності); якості особистості (почуття обов'язку та соціальної відповідальності, готовність до співпраці та прийняття швидких рішень, експресивність, справедливість, тактовність, високий інтелект, самовладання, вимогливість, терпимість, прагматизм, оптимізм, професійна спостережливість, інтуїція, стресостійкість).

Наступний розділ вимог до професійної підготовки майбутніх вчителів фізичної культури відображає теоретичну основу їх діяльності, представлену у вигляді знань та умінь.

Ми виділяємо такі вміння майбутнього фахівця: аналітико-прогностичні, конструктивні, комунікативні, організаторські, оцінні.

Розроблені нами вимоги до професії вчителя фізичної культури відображають вимоги до особистості, необхідні для забезпечення успішності майбутньої професійної діяльності і є програмою формування особистості майбутнього фахівця.

Теоретичний аналіз джерел, соціальне замовлення суспільства, досвід практичної діяльності дозволили виявити інтегративні характеристики, які у своїй сукупності можуть створити уможливленний образ випускника вузу: висока самосвідомість особистості, орієнтованої на людські цінності, перекладені у власні переконання та життєві принципи. Фізичне і моральне здоров'я як гармонія тілесного і духовного розвитку. Широка освіченість, не тільки вільне володіння основами знань, але і безперервне самоосвіта, що стало потребою і звичкою на все життя. Висока вихованість – інтелігентність, корпоративність, оптимістичність, трудова етика.

Здійснюючи підготовку студентів до професійної діяльності, ми повинні бути впевнені в тому, що формування професійного іміджу студентів проходитиме ефективно.

Підіб'ємо підсумки аналізу проблеми щодо педагогічних умов, що забезпечують ефективність формування професійного іміджу майбутніх вчителів фізичної культури у ВНЗ. При виявленні педагогічних умов ефективності формування професійного іміджу студентів майбутніх вчителів ми враховували соціальне замовлення суспільства, офіційні документи, ступінь розробленості проблеми у психолого-педагогічній та спеціальній літературі, критерії та рівні сформованості професійного іміджу з опорою на особистісного орієнтований, культурологічний, діяльнісний підходи.

Під педагогічними умовами, що забезпечують ефективність формування професійного іміджу майбутніх вчителів фізичної культури, ми розуміємо сукупність зовнішніх та внутрішніх обставин освітнього

процесу, від реалізації яких залежить процес формування професійного іміджу.

Педагогічні умови виступають при цьому необхідним компонентом процесу професійної підготовки студентів та враховувалися при побудові освітнього процесу ВНЗ.

Виявлення специфіки професійної діяльності вчителя фізичної культури сприяє формуванню професійного іміджу майбутніх вчителів фізичної культури, оскільки визначає основні напрями підготовки студентів до майбутньої професійної діяльності.

По-друге, педагогічна умова – спрямованість змісту навчальних дисциплін на формування професійного іміджу майбутнього вчителя фізичної культури у ВНЗ актуалізує пізнавальні потреби студентів у процесі професійної підготовки, забезпечує стимуляцію інтересу до професійно-педагогічної діяльності майбутніх вчителів фізичної культури.

По-третє, умовою є виявлення діагностики особистісних новоутворень майбутніх фахівців, що сприяють формуванню професійного іміджу майбутніх вчителів фізичної культури у ВНЗ, сприяє формуванню у студентів установки на саморозвиток професійного іміджу, що є найважливішим методичним механізмом їх професійного самовдосконалення.

Розглянутий комплекс педагогічних умов є необхідним і достатнім для формування професійного іміджу майбутніх вчителів фізичної культури.

Таким чином, можна зробити висновок, що у процесі виховання майбутнього вчителя фізичного виховання необхідно надавати перевагу таким формам роботи, які сприяють формуванню успішного позитивного іміджу спеціаліста фізичної культури.

Список використаної літератури

- 1. Журинська Л. М.** Педагогічні умови управління самостійною роботою студентів вищих закладів освіти : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04. „Теорія і методика професійної освіти” / Л. М. Журинська. – К., 1999. – 20 с.
- 2. Зверева М. В.** О понятии „дидактические условия” / М. В. Зверева // Новые исследования в педагогических науках. – М. : Педагогика, 1987. – № 1. – С. 29 – 32.
- 3. Гончаренко С. У.** Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
- 4. Найн А. Я.** О методологическом аппарате диссертационных исследований / А. Я. Найн // Педагогика. – 1995. – № 5. – С. 44 – 50.
- 5. Гершунский Б. С.** Образование в третьем тысячелетии : гармония знаний и вера / Б. С. Гершунский // Педагогика. – 1998. – № 2. – С. 49 – 58.
- 6. „Про вищу освіту”** : Закон від 17 січня 2002 року № 2984-III // Збірник основних нормативних актів про вищу освіту, наукову діяльність, підготовку та атестацію наукових кадрів (станом на 01.02.2003 р.). – Х. : Гриф, 2003. – С. 37 – 95.
- 7. Закон України „Про освіту”** // Освіта України. Нормативно-правові документи. – К. : Міленіум, 2001. – С. 32.
- 8. Національна**

доктрина розвитку освіти України у XXI столітті // Освіта. – 2002. – 24 квіт.-1 трав. (№ 26). – С. 2 – 4. **9. Закон України „Про вищу освіту”** // Освіта в Україні. Нормативна база. – К. : КНТ, 2006. – С. 40 – 93. **10. Шепель В. М.** Имиджология : Секреты личного обаяния / В. М. Шепель. – М., 1997. – 473 с. **11. Панасюк А. Ю.** Формирование имиджа / А. Ю. Панасюк. – М., 2007. – 266 с.

Гайдук Н. О. Аналіз ефективності педагогічних умов професійного іміджу майбутнього вчителя фізичної культури

Розглядаються педагогічні умови, необхідні для створення професійного іміджу майбутнього вчителя фізичної культури в сучасних умовах навчання та аналізуються останні дослідження у сфері іміджології. Основна увага приділяється необхідності внесення змін у навчально-виховний процес вищого навчального закладу з метою реалізації зазначених педагогічних умов.

Ключові слова: професійний імідж, майбутній вчитель, фізична культура, педагогічні умови, діяльність майбутнього вчителя фізичної культури.

Гайдук Н. А. Анализ эффективности педагогических условий формирования профессионального имиджа будущего учителя физической культуры

В статье рассматриваются педагогические условия, необходимые для формирования профессионального имиджа будущего учителя физической культуры в современных условиях обучения и анализируются последние исследования в сфере имиджологии. Основное внимание уделяется необходимости внесения изменений в учебно-воспитательный процесс высшего учебного заведения с целью реализации выделенных педагогических условий.

Ключевые слова: профессиональный имидж, педагогические условия, деятельность будущего учителя физической культуры, учебный процесс, будущий учитель, физическая культура.

Haiduk N. O. Analysis of an Effectiveness of Pedagogical Conditions of Formation of Professional Image of Future Teacher of Physical Culture

In article pedagogical conditions necessary for formation of professional image of the future teacher physical cultures in modern conditions of training are considered and last researches in sphere имиджологии are analyzed. The basic attention is given necessity of modification of teaching and educational process of a higher educational institution for the purpose of realization of the allocated pedagogical conditions.

Key words: professional image, future teacher, physical training.

Стаття надійшла до редакції 22.08.2012 р.

Прийнято до друку 26.10.2012 р.